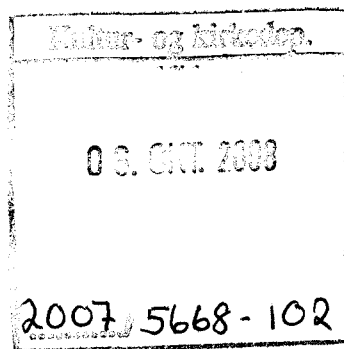

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Høringsuttalelse til DIFIs evaluering av ABM-utvikling.

Det vises til brev fra Kultur- og kirkedepartementet vedrørende høring på DIFIs evalueringsrapport av ABM-utvikling.

Nasjonalbiblioteket ønsker å kommentere rapporten på to plan. For det første vil gi noen kommentarer til rapportens perspektiv og analyser og for det andre vil vi kommentere noen av konklusjonene i rapporten. Vi vil i høringsuttalelsen avgrense oss til å kommentere bibliotekområdet.

I intervjuet med DIFI reiste Nasjonalbiblioteket noen spørsmål som vi oppfatter som sentrale hvis en skal besvare mandatets intensjon om å "... presentere forslag til evt. endringer og videreutvikling av ABM-utvikling som statens senter for arkiv, bibliotek og museum".

Dette er ikke fulgt opp i DIFIs rapport og rapporten er i sterk grad preget av at dagens institusjonelle løsninger tas for gitt. Rapporten presenterer heller ikke en forvaltningspolitisk analyse av området. En slik analyse burde se virkemidler og organisatoriske strukturer som en konsekvens av utviklingstrekk og utfordringer på politikkområdet. Rapporten er i all hovedsak utformet og presentert som en generell "meningsmåling" blant berørte instanser og samarbeidsinstitusjoner. (jfr. Kap 9). Koblingen mellom denne delen og konklusjonene og anbefalingene gjøres uten drøftinger og analyse som synliggjør sammenhengene og dermed blir konklusjonene å betrakte som løsrevne synspunkter fra DIFIs side. Som beslutningsgrunnlag blir derfor rapporten noe tynn.

Perspektiv og spørsmål som ikke reises i rapporten

I intervjuet med DIFI prøvde NB å peke på noen utviklingstrekk og konsekvensene av disse for bibliotekområdet. I tillegg problematiserte vi spørsmålet om hensiktsmessigheten av et særorgan på direktoratsnivå for å ivareta disse oppgavene.

Bibliotek er i en situasjon der informasjonsoverflod, nettbasert formidling, mediekonvergens og nye måter å produsere og formidle kunnskap på representerer utfordringer som setter deres tradisjonelle rolle på prøve. Norsk bibliotekdebatt har vært sterkt forankret i forsvar av organisatoriske strukturer og mindre preget av hvordan de nye

utfordringene kan møtes gjennom utforskning og utnytting av nye muligheter. Rapporten viser at det er på bibliotekområdet og på utviklingsoppgavene brukerne er minst fornøyd med ABM-utvikling. Men rapporten prøver ikke å besvare hvorfor. Kan selve organiseringen av oppgaveporteføljen være en av årsakene til dette? Er det fornuftig å legge både forvaltningsoppgaver og utviklingsoppgaver samme sted? Og gitt utfordringene på bibliotekområdet, er det hensiktsmessig å styre utviklingsmidler gjennom et eget særorgan fremfor å legge de til institusjoner som forvalter slike midler for andre samfunnsområder?

I våre naboland er dette håndtert på en annen måte. I Danmark har man hatt en lang tradisjon med en bibliotekstyrelse med klart mandat og stor innflytelse over dansk bibliotekutvikling. For et drøyt år siden ble Bibliotekstyrelsen og Medietilsynet slått sammen. Et grep som signaliserer at man ser feltet i en større mediepolitisk sammenheng. I Sverige og Finland er det ingen direktoratsorgan på området. I disse landene har Nasjonalbibliotekene et større operativt ansvar både for å produsere fellestjenester og gjennomføre utviklingsoppgaver for andre bibliotek.

Forfølger vi denne tankegangen bør i alle fall noen alternativer vurderes i en drøfting av *"endringer og videreutvikling av ABM-utvikling"*.

Noen tema NB mener det er naturlig å reise ut fra et slikt perspektiv:

- *Arbeid med oppfølging av bibliotekloven* er en oppgave med parallell til mange andre felt der oppgavene løses iht til lov, men med kommunene som tjenesteprodusent. På de fleste andre områder er tilsynet med kommunenes oppgaveløsning lagt til fylkesmannsembetene. Er det noen grunn til at bibliotekloven ikke kan forvaltes på samme måte?
- *Utviklingsmidler.* I tillegg til styring gjennom lovgiving initieres det utvikling i bibliotekene ved tilskudd som i dag forvaltes av ABM-utvikling. Slike insentivmekanismer benyttes på mange områder der staten ikke er institusjonseier, men ønsker å gi tilskudd til utvikling av gode tilbud. Kulturrådet forvalter fondsmidler som går til en rekke innsatsområder innenfor kulturfeltet (ca 300 mill pr år). I tillegg har Kulturrådet som tilskuddforvalter et etablert arbeidsmønster med fokus på forholdet mellom administrasjon og tilskudd som gjør at de kun bruker rundt 5 % av totalbudsjettet til administrasjon. I f. eks Sverige tildeles slike midler gjennom det statlige kulturfondet. Hvilke effekter kunne det fått å etablere en tilsvarende modell i Norge?
- *FoU midler og FoU aktiviteter.* I den omformingsperioden som bibliotekene befinner seg i dag er det et stort behov for å heve blikket og styrke kunnskapsgrunnlaget knyttet til fremtidige utfordringer og muligheter. Forskningsrådet har som oppgave å initiere kunnskapsutvikling på et bredt spekter av kunnskapsområder. Kan et svar på kunnskapsutfordringene være å legge et forskningsprogram til Forskningsrådet. Et slikt program vil kunne tilføre ny kunnskap og kompetanse som ikke genereres gjennom små utviklingsprosjekt i institusjonene. Det vil også kunne bidra til å styrke forsknings- og undervisningsmiljøene på bibliotek og informasjonsområdet generelt. I dag vet vi at bl.a. HiO arbeider med å etablere et eget dr. grads program.

Spørsmålene ovenfor er bare eksempler og ingen uttømmende liste over tema som burde vært reist i evalueringen. NB har ingen enkle svar på disse spørsmålene, men savner en gjennomgang der bl.a. disse perspektivene prøves mot dagens modell. Det ville styrket rapporten som beslutningsunderlag.

Koordinering, samordning, samarbeid og en ”nøytral statlig aktør”

Et hovedpunkt i DIFIs anbefaling definerer ABM-utviklings viktigste rolle å være ”den nasjonale og nøytrale aktøren som i kraft av dette, kan bidra til å samle aktørene innenfor hver enkelt sektor”. (jfr. kulepunkt 7 i sammendraget).

Dette er en påstand som settes frem uten forankring i en forutgående analyse, og den fremsettes uten nærmere kvalifisering av begrepet eller innholdet.

Nasjonalbiblioteket samarbeider på et operativt plan med en rekke andre bibliotek, arkiv og museer. Dette er konkrete samarbeidsprosjekter som har utspring i de enkelte institusjonenes operative ansvar og prioriteringer. Samarbeidet har kommet i stand og drives uten medvirkning utenfra. Institusjonene er relativt få og nettverkene mellom institusjonene gamle og godt etablerte. Nasjonalbiblioteket har i tillegg lang tradisjon med å utføre fellesoppgaver for norske bibliotek, bl.a. Nasjonalbibliografien, Samkatalogen og depotbibliotek tjenestene. I tillegg er NB bl.a. kompetansesenter for juridiske spørsmål for hele ABM-området og har ansvar for Digitalt sikringsmagasin som er en fellesressurs både for ABM-området og eksterne utgivere som NRK og forlag.

Hvis statlige aktørene strides og ikke samarbeider som forventet er det et vanlig å se på om det er forhold knyttet til mandat og oppgaveportefølje som er grunnlag for dette. Hvis så er tilfelle er det vanlig å rydde i oppgave- og ansvarsportefølje, ikke å etablere ”nasjonale nøytrale aktører”.

Når det gjelder samarbeid over eierskapsgrenser og forvaltningsnivå må dette tuftes på vilje til samarbeid fra de som skal samarbeide og aktørenes gjensidig nytte av samarbeidet. Rollen som samordner er komplisert å ivareta når samarbeidet skal etableres på vegne av andre og den er like ofte konfliktskapende som samlende.

Samarbeidet mellom ABM-utvikling og Nasjonalbiblioteket

I utredningen påstås det at det er et dårlig samarbeidsklima mellom Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling og i anbefalingene trekkes det fram at KKD bør bidra til å bedre forholdet mellom NB og ABM-utvikling (jfr. 13.2, s 66). Dette utdypes ikke i rapporten, men det vises til arbeidet med digitale tjenester.

NB og ABM-utvikling har siden 2004 hatt jevnlig møter på ledernivå og i fellesskap med universitetsbibliotekene. I tillegg har det vært samarbeidet i ulike prosjekter. På noen områder er det imidlertid skapt gråsoner og kompetansestrid.

Gjennom prosjektet Norsk digitalt bibliotek (NDB) som i 2003 ble lagt til ABM-utvikling oppsto det en situasjon som skapte gråsoner mellom NBs mangeårige arbeide med digitalt bibliotek og dette prosjektet. Den operative faglige kompetansen på området er bygd opp i NB gjennom mange år og i starten av arbeidet hadde NBs fageksperter nøkkelrollene i flere av utredningsprosjektene. Norsk Digitalt bibliotek ligger som prosjekt i dvale, men

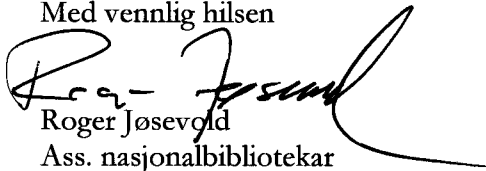
arbeidet både i og etter prosjektet viste at NB og ABM-utvikling nærmet seg området med ulike strategier og prioriteringer. Uenighetene har bl.a. knyttet seg til strategier for tilrettelegging gjennom digitalisering og tilgjengeliggjøring av innhold. Mens NB har etablert en fellessøk-løsning og tilstedeværelse i søkemotorene har ABM-utvikling arbeidet for en egen ABM-portal.

Uklarhetene knyttet til hvem som har ansvar for bibliotekområdet anser vi delvis ryddet opp i gjennom KKD's ekstrabevilgninger til utvikling av digitalt innhold i de to siste års statsbudsjett. Potten som har vært fordelt mellom Riksarkivet, ABM-utvikling og NB er blitt fulgt av en presisering av at midlene skal benyttes til respektive arkiv-, museums- og bibliotekformål.

Kommentarer til arbeidsprosessen

Vi vil til slutt peke på noen etiske sider ved måten rapporten er produsert på. Det er betenkelig at vår første anledning som informanter til å se DIFIs tolkninger av våre utsagn på trykk, var et ferdig rapportutkast som ble sendt til alle informanter. I utkastet var påstander og sitat revet ut av sin sammenheng presentert som NBs synspunkter, og vi leverte en rekke korrigeringer som i det endelige rapportutkastet er blitt hensyntatt. Det innebar at misforståelser og feiltolkninger ikke var mulig å rette opp før "publisering".

Med vennlig hilsen

Roger Jøsevoll
Ass. nasjonalbibliotekar